

מציאות ורפואה בסדר נשים

אסופת מאמרים

מהדורה שניה מורחבת

עורך: הרב ד"ר מרדכי הלפרין

המכון על שם ד"ר פלק שלזינגר לחקר הרפואה על פי התורה
בשיתוף בית נתן, קרן קומן, מרפאת נג"ה שערי צדק

ירושלים תשע"א, 2011
www.medethics.org.il

לתשומת הלב:

כדי למנוע טעות, ברצוננו לחזור ולהדגיש כי החומר המתפרסם בספר זה אינו מובא הלכה למעשה, אלא לשם עיון והצגת הבעיות בלבד. בכל שאלה מעשית יש, כמובן, לפנות אל מורה-הוראה מוסמך.

החומר הכלול בספר זו מבוסס על מיטב הידע הרפואי הקיים, ואף על פי כן, ספר זה לא נועד לשמש כתחליף לייעוץ רפואי או לטיפול רפואי, ומטרתו להקנות לקורא ידע כללי בלבד. על הקורא להיוועץ ברופאו האישי באופן סדיר בכל העניינים הנוגעים לבריאותו, לרבות בכל שינוי משמעותי במצבו הגופני. אין להשתמש ללא ייעוץ רפואי בתרופות או בטיפולים המוזכרים בספר. אין המחברים ומכון שלזינגר אחראים לכל נזק העלול להיגרם משימוש במידע הכלול בספר זה, ודוחים מראש כל תביעה בנושא.

כמו-כן, אין בבחירת החומר המתפרסם בספר משום העדפת דעה והלכה על-פני חברתה, אלא כל דבר מובא בשם אומרו ועל אחריותו.

מכון שלזינגר ישמח לפרסם תגובות בעניינים הנדונים.

כל המאמרים המופיעים בקובץ זה תחת הכותרת "ויקיפדיה" לקוחים מתוך "ויקיפדיה - האנציקלופדיה החופשית" ומוגשים לקורא בכפוף לרישיון CC ייחוס-שיתוף זהה 3.0 לפרטים נוספים ראה: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.he>

יצא לאור בסיוע משרד החינוך, התרבות והספורט – מנהל תרבות

© כל הזכויות שמורות, תשע"א 2011

מו"ל: המכון ע"ש ד"ר פלק שלזינגר לחקר הרפואה עפ"י התורה
ע"י המרכז הרפואי שערי צדק, ירושלים
ת.ד. 3235, ירושלים 91031, ישראל
www.medethics.org.il
sales@medethics.org.il

סדר: סיגלית דוידי וליאורה משה

דפוס פרינטיב מקבוצת זמיר בר לב בע"מ
ירושלים, טל': 02-6551000

מסת"ב 978-965-460-038-5 ISBN

פתח דבר

א. מציאות ורפואה בסדר נשים, הנם נושאים כבדים בעלי חשיבות רבה להבנת דברי חז"ל ולפסיקת הלכה.

מטרת האסופה שלפנינו היא לתאר את המציאות הרפואית בשפה הלכתית ברורה למענם של תלמידי חכמים יושבי על מדין.

ב. הספר עונה, לענ"ד, על צורך חשוב ולא פשוט בעולמה של תורה. ידועים דברי הזוהר (ח"א, וירא קיז א) "ובשית מאה שנין לשתיתאה יתפתחון שערי דחכמתא", דהיינו שבשנת שש מאות שנה לאלף השישי, שנת ת"ר למנינו, יפתחו שערי החכמה, ותתרבה החכמה בעולם. בחכמות העולם – 'המדעים המדויקים' בלשון ימינו, השינוי ניכר מאד. המדע התפתח במאתים השנה האחרונות פי כמה וכמה מכל מה שהתפתח באלפי השנים שקודם לכן. מדברי מו"ר הג"ר אביגדר נבנצל שליט"א, כמדומני בשם מרן הגרש"ז איערבאך זצ"ל, למדנו כי כוונת הזוהר איננה רק לפתיחת שערי חכמה של חכמות העולם. אלא כוונת הזוהר היא גם ואולי בעיקר, לחכמת התורה, שגם בה נפתחו בתקופה זו שערי חכמה חדשים שלא היו פתוחים בעבר.

לפתיחת שערי חכמת המדעים יש גם השפעה ישירה על הבנת חכמת התורה. פתיחת שערי החכמה מאפשרת לנו היום להבין הרבה מאמרי חז"ל שהיו מופלאים דורות רבים. דוגמא אחת מיני רבות היא המשנה בבכורות (ח, ב) על יוצא דופן והבא אחריו לעניין פדיון בכורות. בזמנו של הרמב"ם ז"ל לא הכירו הרופאים אפשרות רפואית של לידה רגילה אחרי לידה בניתוח קיסרי. משום כך פירש הרמב"ם את המשנה בבכורות באופן דחוק מאד, כפי שכתב בפירוש המשנה. לעומת זאת בדורות האחרונים הכל יודעים, ומעשים בכל יום, שיש נולדים בלידה רגילה אחרי לידת דופן. התקדמות טכנולוגית-רפואית החזירה לנו את הבנת דברי חז"ל כפשוטם. דברים חדים יותר הורה לנו הגר"א כי "כפי מה שיחסר לאדם ידיעות משארי החכמות, לעומת זה יחסר לו מאה ידות בחכמת התורה, כי התורה והחכמה נצמדים יחד". דברי הגר"א אלו ידועים ומפורסמים. הם הובאו לראשונה על ידי אחיינו של בעל השאגת אריה – הרב ברוך שיק משקלוב, במבוא לתרגום העברי לספר יסודות של אוקלידס (האג, תק"מ).

ג. בשנת תשכ"ה כתב הג"ר מנחם מנדל כשר זצ"ל:

"והנה מזמנו של החת"ס עד עכשיו באלה המאה וחמישים שנה המציאו כלים מכלים שונים, שנותנים אפשרות להשיג ציורים אמיתיים לאלפים ורבבות כדי לברר לצרכי ניתוח כל פרט קטן שבאברי האשה והאיש בחייהם. ודברים שלא

היו ידועים בזמנו של החת"ס ז"ל, עכשיו גלויים וידועים. ולעמוד על בורין של העניינים דברתי עם הרבה רופאים מומחים גדולים במקצוע זה, והמה הדריכוני והסבירו לי הציורים והתמונות שבספרי ניתוח, ונתבררו לי הרבה ספקות ופקפוקים שאי אפשר להבינם מתוך הכתב, אך ורק מתוך המציאות. ...נוכחתי לדעת שיש דברים תמוהים בספרי האחרונים בענינים אלה, משום שלא היה ברור להם מצב האברים בגוף כמו שכתב החת"ס ולכן נכשלו בפירושים לא נכונים שהם נגד המציאות".

עוד המליץ רמ"מ כשר שם:

"ונחוץ היה שתלמידי חכמים גדולים ביחד עם רופאים מומחים ויראי שמים יתמסרו לעבודה כזו לערוך ספר על כל הלכות נדה, ולברר הספיקות והפלוגתות על פי מה שנתגלה בימינו על ידי המצאות שונות, מה שאי אפשר היה לדעת עד היום". (נועם ח, בעמ' שטו-שטז)

ד. הספר שלפנינו איננו מתיימר למלא את המשימה הנדרשת במלואה. אך לענ"ד הוא תורם מעט להבהרת הנושאים.

הנושאים סודרו כאן בארבעה שערים: משל משלו חכמים; פוריות, הריון ולידה; מניעת הריון; ומניעת מחלות ממאירות בנשים.

בכל שער מובאים גם עובדות ותיאורים מתאימות של המציאות וגם דיונים הלכתיים הקשורים לנושא השער.

יהי רצון שהדברים יעלו על שולחן מלכים – מאן מלכי רבנן – להגדיל תורה ולהאדיר.

מרדכי הלפרין, העורך

מרחשון תשע"א,

הקדמה למהדורה שניה

המהדורה הראשונה של אסופה זו הוכנה בתחילת השנה כדי להוות ספר עזר להשתלמות הלכתית-רפואית בסדר נשים, השתלמות בה השתתפו עשרות מוצי"ם, רבנים ואברכים שהגיעו להוראה. בעקבות ההשתלמות נדרש הספר על ידי ת"ח רבים, והמהדורה אזלה תוך מספר חדשים. בינתיים נמשכת הדרישה לספר עזר זה, ופנו למכון רבנים, דיינים וראשי כוללים שמיעידים את הספר לאברכים השוקדים על ההלכות המעשיות שהמציאות הנוגעת להן מבוארת בו.

בע"ה שקדנו להוציא מהדורה חדשה ומורחבת של ספר הלימוד. הוספנו בו מאמרים בשלשה נושאים: דימום מחמת התקן תוך-רחמי (הרב אליהו אברזל), דיני כתמים באשה הנוטלת גלולות (בו מבאר הרב יעקב ששון את שיטת סבו, הגר"ע יוסף, בסוגיא זו) וסדרת מאמרים חשובה בנושא הכאוב של וגיניזמוס אמיתי. לסיום נוסף מפתח נושאים מפורט, בתקוה שגם המהדורה המורחבת תרבה תורה ותגביר חיילים לדבר ה' זו הלכה.

מרדכי הלפרין

ניסן תשע"א,

תוכן העניינים

- העורך	פתח דבר	I-II
- העורך	הקדמה למהדורה השניה	II

שער א' - משל משלו חכמים

- משנה	משל משלו חכמים באשה	3
- גמרא בבלי		
- גמרא ירושלמי		
- פרופ' א"ס אברהם	הקדמה להלכות נדה	9-4
- הרב מרדכי הלפרין	משמעות רחם ואוטם ברחם בלשון חז"ל והראשונים	15-10
	תיאור המציאות	23-16
- ויקיפדיה	רחם; צוואר הרחם; חצוצרה; שחלה; נרתיק	
- הרב מרדכי הלפרין	הכרת האנטומיה הגניטלית כמפתח להבנת חז"ל	40-24

שער ב' - פוריות, הריון ולידה

- ויקיפדיה	הפיזיולוגיה של הפוריות	49-43
	מחזור הוסת; תהליך ההפריה	
- פרופ' א"ס אברהם	טיפול פוריות בשבת וביו"ט	51-50
- פרופ' אייבי ליון	הפריה חוץ-גופית	82-52
- ד"ר ענת ספרן		
- ויקיפדיה	הפיזיולוגיה של ההריון	88-83
- ד"ר ב"ש הרשקוביץ	בדיקות בהריון	102-89
- האגודה הישראלית למיילדות	נייר עמדה על אולטרה-סאונד בהריון	112-103
- ד"ר ב"ש הרשקוביץ	תשמיש בהריון - השינוי בעמדה הרפואית	121-113
- ד"ר אלחנן בר-און		
- ויקיפדיה	תהליך הלידה	126-122
- הרב מרדכי הלפרין	שלבי הלידה ברמב"ם	133-127

שער ג' - מניעת הריון

137-138	לקט דיני מניעת הריון עפ"י ה"מנחת יצחק" - פרופ' אברהם שטינברג
139-147	אמצעי מניעה - מבט הלכתי-רפואי - הרב יואל קטן - ד"ר חנה קטן - ד"ר אלחנן בר-און - ד"ר דניאל מלאך
148-160	גלולות למניעת הריון
161-166	דימום מחמת התקן תוך-רחמי (IUD) - - רקע רפואי-הלכתי
167-168	בדין: התקן אם נחשב מכה
169	סיבת הדימומים הבין-וסתיים אצל אישה שיש ברחמה התקן תוך רחמי
170	דימום מחמת החדרת IUD - פרופ' רוי הומברג - ד"ר אורי לוי
171-172	העדר גורם הורמונאלי לדימומים לא וסתיים הקשורים ל-IUD עם נחושת
173-185	חשש הפלה בעקבות התקן תוך-רחמי ושימוש בגלולות אצל נשים מבוגרות - ד"ר חנה קטן - הרב יואל קטן - ד"ר אורי לוי
186	האם הגלולות באמת מסוכנות לבריאות - הערת סיכום
187-199	הת"ר פרוגסטוגני בדמם ווסתי כבד כטיפול מונע כריתת רחם
200-214	הרס רירית הרחם - האם יש בה איסור סירוס?
215-222	מבוא לדיאפרגמה (סוגיית מוך בשעת תשמיש)
223-233	השימוש בדיאפרגמה למניעת הריון
234-250	דיאפרגמה - דעת הגרש"ז אויערבאך
251-263	שיטת ה"אגרות משה" בדירוג אמצעי המניעה הנפוצים
264-289	עיקור חצוצרות
290-292	חסימה הפיכה של החצוצרות אמצעי מניעה חדש - הסליל
	- הרב יואל קטן - ד"ר חנה קטן

304-293	הקשר בין גלולות למניעת הריון וסיכון לקרישיות יתר	- ד"ר מאיר פרנקל
	הצגת מקרה וסקירת הספרות	
312-305	גלולות הורמונליות למניעת הריון	- הרב אליעזר בן-פורת - פרופ' פסח קליימן
316-313	דין כתם באשה הנוטלת גלולות	- הרב יעקב ששון
התערבות הורמונלית למניעת חופת נידה		
323-317	מתי מוצדקת התערבות הורמונלית למניעת חופת נידה	- ד"ר דינה רחל צימרמן - ד"ר אלחנן בר-און
326-324	התערבות הורמונלית חיובית - תגובה	- ד"ר חנה קטן
328-327	התערבות הורמונלית למניעת חופת נידה - תשובה לתגובה	- ד"ר דינה רחל צימרמן - ד"ר אלחנן בר-און

שער ד' - מניעת מחלות ממאירות בנשים

333-331	חא אנושי - מבנה ופעילות	- ויקיפדיה
358-334	סרטן השחלות	- האגודה למלחמה בסרטן
359	דיווח אמת לחולה	- הרב מרדכי הלפרין
370-360	גנטיקה של סרטן השד והשחלה	- פרופ' אפרת לוי-להד - מורן גל
384-371	סרטן השד	- ויקיפדיה
חזרה לחיים - שיחזור רפואי		
391-385	כחובת קעקע עם אינדיקציה רפואית	- ד"ר אוריאל לוינגר
	- יסוד איסור קיעקוע והשלכותיו	
395-392	קיעקוע למטרות רפואית - שו"ת	- הרב אליעזר רוט - הרב נתן גשטטנער
398-396	קיעקוע קוסמטי לאחר טיפולים כימוותרפיים - שו"ת	- הרב גבריאל טולדאנו - הרב מרדכי הלפרין
399	איפור קבוע	- פרופ' א"ס אברהם
מניעת הולדת נושאי גנים פגומים		
405-400	ברירה טרום הריונית (PGP) - מניעת הולדה של נושאי גנים פגומים	- פרופ' דניאל זייזמן
407-406	PGD - המותר והאסור	- פרופ' א"ס אברהם

- ד"ר חנה קטן	410-408	בחירת מין היילוד
- ד"ר מרדכי הלפרין		
- ורד פנקס	414-411	בית נתן - בית של נתינה

נספחים

נספח א - היבטים רפואיים והלכתיים של וגיניזמוס אמיתי

- ד"ר חנה קטן	420-417	וגיניזמוס - היבט רפואי והלכתי
- הרב יואל קטן		
- הרב נחום רבינוביץ	424-421	הפסק טהרה ובדיקת ז' נקיים בוגיניזמוס - שו"ת
- הרב אשר וייס	428-425	בדיקות ה"ט וז"נ בוגיניזמוס - שו"ת
- הרב יעקב אריאל	432-429	בדיקות הפסק טהרה וז"נ בוגיניזמוס - שו"ת
- הרב ד"ר מרדכי הלפרין	446-433	וגיניזמוס אמיתי - רקע רפואי ובעיית הבדיקה ההלכתית
- הרב שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל	448-447	וגיניזמוס - הסכמת הגרש"ז אויערבאך לשיטת הטיפול החדשה
- הרב יששכר מאיר	449	וגיניזמוס - הסכמת הג"ר יששכר מאיר לשיטת הטיפול החדשה
- פרופ' דוד פינק		נספח ב - מפתחות

458-450 עברית

461-459 לועזית

463-462 המשתתפים בקובץ